

Александар Саша Гајић*

Прегледни чланак

UDK 341.231.14:342.721(497.6)

БЕЗБЕДНОСТ У БИХ У НОВОМ МЕЂУНАРОДНОМ КОНТЕКСТУ¹

Сажетак: *Историјским узроцима верски, културно-цивилизацијски и етно-политички дубоко унутрашње подељен, простор Босне и Херцеговине био је вековни полигон интересног надметања великих сила. Полазећи од историјских и геополитичких утицаја те интересних пројекција великих сила на стабилизацију и дестабилизацију простора Балкана, и унутар њега, Босне и Херцеговине, рад посматра постојећу структуру безбедносног сектора БиХ као њихову резултанту. Критички се осврћући на „експеримент безбедносног редизајнирања БиХ“, у раду се надаље анализирају нове тенденције у међународним односима и прогнозира њихов утицај како на систем безбедности, тако и на укупну будућност БиХ.*

Кључне речи: *Дејтон, систем безбедности, безбедностне реформе, геополитика, утицај великих сила*

Summary: *Area of Bosnia and Hercegovina, deeply religiously, culturally and ethno-politically divided by historical causes, was for centuries a polygon for competition of interests of great powers. Starting with historical and geopolitical influences and interest projections of great powers on stabilization and destabilization of Balkans (and Bosnia and Hercegovina as its part), this paper observes actual structure of security sector in Bosnia as their result. Critically reviewing “the experiment of security redesign of Bosnia and Hercegovina”, work further analyses some new tendencies in international relations and prognosticates their influence on security system and whole Bosnia and Hercegovina’s future.*

Key words: *Dayton, security system, reforms of security, geopolitics, influence of great powers*

Да су простори Босне и Херцеговине и Косова и Метохије безбедносно најровитија подручја Балканског полуострва, тј. онога што се данас назива Западни Балкан, широко је распрострањено мишљење и у стручној и у најширој

* Др Александар Саша Гајић, научни сарадник Института за европске студије, Трг Николе Пашића 11, Београд, тел: 011 3398891 064 4834789 e-mail: romero@eunet.rs

¹ Овај рад је урађен у оквиру пројекта 179014 кога финансира Министарство науке и просвете Р. Србије. Рад је у виду усменог саопштења био изложен на скупу „Босна и Херцеговина у новом систему европске безбедности“ у Бањалуци, 15-16. априла 2011. године, у организацији „Центра за стратешку сарадњу“ из Р. Српске

јавности. Узроци таквом стању пословично се проналазе у историјским ривалитетима, инхерентој „балканизацији“, етничким антагонизмима који спутавају савремену институционалну изградњу и одржавају своје интересне пројекције и перспективе на развалинама никад опорављене „пропале државе“ (*failed state*). Искључивост оваквих тумачења као неопходне мере превазилажење свеопште, па и безбедносне нестабилности, види већ више деценија у свеобухватној реформи, институционалном јачању по моделима западних развијених друштава којим би се овакви антагонизми потиснули и превладали.

Једностраност ових погледа иоле упућенијима у историју међународних односа на Балканском полуострву сасвим је очигледна. Још времена од продора Османлија на тле Европе, преко свих фаза „Велике источне кризе“ и два светска сукоба па до „рата за југословенско наслеђе“ током деведесетих година прошлог века - сви етнички и верски, културно-цивилизацијски и политички сукоби на овим просторима били су генерисани, усмеравани и дозирани упливима великих сила и њиховим геостратешким пројекцијама који су остваривани преко својих „локалних“ играча на овом простору; степен безбедносне стабилности или нестабилности зависио је од постигнућа равнотеже снага великих сила у односу на које су се позиционирали овдашњи супарници и у њима проналазили, у мањој или већој мери, задовољење својих интереса. Када је међународна равнотежа снага омогућавала унутрашњу равнотежу снага и задовољавање базичних интереса овдашњих актера – постизан је већи степен стабилности и безбедности; када је су међународни односи претезали и стварали унутрашње диспорпорције и остваривање интереса једних на штету других - увећавала се нестабилност, а задовољени или незадовољени интереси балканских актера, у свом ослањању на велике силе, повратно су их увлачили у међусобна нова надметања. Вековна историја односа на југоистоку Европе једна је огромна илустрација „геополитичких механизма“ и њихових резултата са безбројним, поучним примерима који се могу пронаћи у често трагичним политичким надметањима на овим просторима.

Историјским узроцима верски, културно-цивилизацијски и етно-политички дубоко унутрашње подељен, простор Босне и Херцеговине био је вековни полигон интересног надметања великих сила. То је поново постао и са распадом социјалистичке Југославије, производом хладноратовске равнотеже снага. У периоду разарања источног блока и слабљења сваке контратеже на европском и светском нивоу, пре свега зарад свог стратешког позиционирања а услед даље излишности несврстане, међублоковске Југославије на ободу медитеранског Римланда, преостала суперсила и други регионални играчи ускочили су на овај простор, и свесно потпомогли центрифугалне процесе који су водили у политичке и верско-етничке сукобе. И у стручној јавности и у изјавама бројних политичара током протекле две деценије, усталило се уверење иза кога стоји обимна аналитичка грађа и емпиријска аргументација, како је и

ратни и поратни простор БиХ постао огледна парцела, како за Запад тако и за блискоисточне регионалне силе². Само на тактичком нивоу сложне да подрже унитаристичке интересе једне националне групе у својој намери да оствари премоћ над преостале две, простор БиХ је током деведесетих година постао полигон стратешког одмеравања снага САД са својим савезницима и супарницима, са ЕУ, са постсовјетском Русијом, са блискоисточним регионалним силама (Турска, Иран, Саудијска Арабија). Поред тога, цео босански конфликт служио је као простор „за усавршавање, кориговање и дизајнирање нових политичких методологија, економских политика и доктринарних рецептура“ и „за тестирање (у реалним условима) нових, софистицираних борбених оружаних система, за проверу капацитета интегрисаног ИСР и ЦИ система, такозваног система система. Поред тога, провреавала се и практична примењивост појединих оперативних концепција, као што су: континденци операције, Фид операције, операције изван оружане борбе и моделовање специјалних мисија делова оружаних снага. Ове мисије ће неколико година касније бити доктринарно и оперативно развијене и разрађене као: ИСТАР („обавештајна подршка, осматрање, захват циљева и извиђање), специјалне операције у ЦРО операцијама („операције одговора на кризу“) и ЦИМИЦ концепт (сарадње војних снага са цивилним админострацијама, невладиним и медијским сектором“).³

Ратни исход је свима познат. У рату који је попримио облике „борбе свих против свих“ утицајем преостале суперсиле („Вашингтонски споразум“) прекинути су сукоби Хрвата и Муслимана и преусмерени у заједничку, координисану борбу против Срба, да би, потом, директном страном војном интервенцијом дотадашња надмоћ војске РС на фронтovima анулирана. Преокренут однос снага који је натерао све сукобљене стране да се усмере уместо ратним, преговарачким решењима који су довели до компромисног мировног плана који је свакој од антагонизираних страна омогућавао механизме заштите својих базичних интереса и опстајања политичког субјективитета. Међутим, интервенционистичким креирањем услова за успостављање равнотеже снага, експеримент на простору БиХ није завршен, већ се наставио у новим, послератним условима, јер је и само устројство дејтонске БиХ последица не само постигнутог мировног компромиса, већ знатно ширег пројекта. Цео процес послератних реформи под покровитељством међународне заједнице био је процес експериментисања методама „посткризног менаџмента“ са намером да се у једној дубоко подељеној држави испроба успешност поступног институционалне и националне изградње (*nation building-a*) по западном грађанистичком моделу а у циљу такве стабилизације која би била по мери пре свега стратешким интересима преостале суперсиле. Будући да се дејтонска БиХ са својим ентитетима налази *de facto* у статусу полупротектората којим руководи канцеларија ОХР,

² Поменути тезу заступају бројни аутори попут Мишела Чосудовског, Ремзи Кларка, Дајане Џонсон, Ноама Чомског, Дејвида Овена, Пјера Галоа, Јозефа Боданског итд.

³ Комарчевић Миодраг, Николиш Душан, *Редизајнирање комплекса безбедности у БиХ у светлу европских интеграција*, ИЕС; Београд, 2007, стр. 88-89

односно њен Високи канцелар - све институционалне полуге и сви реформски процеси налазе се у рукама међународног фактора. Финансијски сферу, фискални систем и макроекономску политику те све развојне програме воде ММФ и Светска Банка; демократизацију, заштиту људских права, образовања и безбедносну сарадњу контролише мисија ОЕБС-а; ЕУФОР, одменивши СФОР (односно, у прво време, ИФОР) гарант је војне безбедности, док су послови контроле и надзора полицијских снага били поверени прво ИПТФ (Међународне полицијске снаге), а после Европској полицијској мисији (ЕУМП) У центру тог процеса налазила се реформа безбедносног сектора.

Експеримент безбедносног „редизајнирања“ Дејтонске БиХ

Послератна дејтонска БиХ са својим кључним конституционалним сегментом као анексом међународног мировног споразума – Анексом 4 (Устав БиХ), је комплексна, асиметрична и у свом уређењу веома атипична творевина, што због специфичних околности и различитости интереса политичких субјеката од којих се састоји, што због утицаја међународних чинилаца који су, ради њеног опстанка, међународним споразумом октроисали такву државну заједницу. Сама структура власти, услед свих поменутих разлога, састављена је од пет нивоа: државни, ентитетски, кантонални (у Федерацији), локални и Дистрикт Брчко. Нпр. БиХ има три правна система с тим да се у Федерацији законодавне надлежности децентрализују на кантоне који имају засебне правне системе.

У безбедносном сектору, Дејтонски споразум омогућавао је ентитетима да преко сопствених ресорних Министарстава одбране организују систем одбране на сопственој територији – тако да су постојале три засебне оружане формације – једна у Републици Српској (ВРС) и две у Федерацији (Армија БиХ била је само провизорно јединствена, у ствари подљена на хрватске и муслиманске оружане снаге). Слична подељеност је била и по питању обавештајно-безбедносних структура: У Републици Српској ову улогу обављао је прво Ресор државне безбедности и оквиру МУП-а, који је од 1999. реорганизован у Обавештајно-безбедносну службу (ОБС), док је у Федерацији БиХ те послове вршила Федерално-обавештајна сигурносна служба (ФОСС) настала формалним спајањем муслиманске обавештајне службе АИДА и хрватских служби Службе националне сигурности (СНС) у оквиру хрватског МУП-а и Сигурносно-информативне службе (СИС), тесно повезане са својим истоименим парњакком у Републици Хрватској. У трећем сегменту система безбедности, оном везаном за полицијске структуре, ствар је још комплекснија, јер паралелно коегзистирају више полицијских система: у Републици Српској функционише јединствени МУП о организационом погледу подељен на регионалне центре јавне безбедности који су подударни са подручима надлежности окружних судова, тј. територијалном организацијом власти; у Федерацији БиХ постоји де-

централизоваи систем јавне безбедности где сваки кантон (од њих 10) има свој МУП и овлашћења да самостално законски регулише материју унутрашњих послова; и полиција Дистрикта Брчко као посебна установа која делује и одговара искључиво њеним институцијама. Циљеви свих актера на нивоу ентитета, односно конститутивних заједница, без обзира на интересне супротстављености, у безбедносној сфери је одређен циљевима одржања и јачање безбедности сопственог политичког субјективитета са намерама очувања и унапређења одбрамбених потенцијала ради заштите и безбедности територија ентитета и политичке самоуправе, као и приступању реформама као усвајања стандарда зарад прилагођавања актуелном окружењу и новонасталим безбедносним потребама.

Циљеви међународног фактора са пресудним утицајем на реформске процесе, у многоме су другачији, а често и супротни интересима појединих конститутивних нација. Реформе одбране и безбедности, као уосталом и укупни реформски процес, у највећој мери био је усмерен у правцу централизације, то јест - на преношење надлежности са ентитета и кантона на централне органе власти државне заједнице, и то насупрот одредбама Дејтонског споразума и кривног устава, уз истовремено укидање ингеренција ентитета и кантона, њихових министарстава и мреже органа „по дубини“ из области безбедности. Заобилазећи уставне поставке, креатори реформи система безбедности прво су створили правне и доктринарне предуслове функционисања институцијама централне, крвне власти које то нису ниу имале или нису ни постојале, а затим разним реформским захватима обезбеђивале стварање административних капацитета, уз истовремено развлашћивање ентитетског, кантоналног и локалног нивоа власти. На тај начин је вршена и војна реформа и реорганизација безбедносног комплекса како би се спојиле некада три зарађене стране што су читав низ година након престанка ратних дејстава опстајале и развијале своје капацитете пре свега због бојазни једних од других.

У процесу експерименталног редизајнирања безбедносне сфере, као уосталом и у целом послератном процесу, пресудну улогу је временом стекао ОХР, односно Високи представник. Канцеларија ОХР и Високи представник према Анексу 10 Дејтонског споразума имали су органичена овлашћења у погледу надзора спровођења цивилног дела мировног споразума и саветовања сукобљених страна ради превазилажења конфликта⁴. Како се, међутим, имплементација споразума усложњавала, Веће за имплементацију мира је ојачало институт Високог представника и канцеларију ОХР дајући му, мимо Дејтонског споразума и договора конститутивних народа, проширена овлашћења („поздрављање намера“ на Бонској конференцији 1997. године) за доношење одлука из надлежности Председништва БиХ и Савета Министара у случајевима немогућности заказивања и одржавања састанака тих органа, а заправо да неограничено интервенише у све оно што процени да угрожава реализа-

⁴ Види: Кецмановић Ненад, *Демократија и протекторат у БиХ – десет година од Дејтона*, НСПМ, Београд, 2005

цију мировног споразума, и да тако постане једини овлашћени тумач мировног споразума. Захваљујући томе ОХР је дошао у позицију да намеће правно обавезујуће одлуке свим легалним институцијама и државне заједнице, БиХ, и ентитетима и кантонима, које се у пракси одвијало на три начина: усвајањем закона, сменом званичника са положаја и наметањем других обавезујућих одлука. Високи представник је у пракси доносио не само одлуке из надлежности Председништва и Већа министара БиХ, већ и парламента, тако да је током 15 послератних година донесено преко 800 одлука, од којих 200 закона или одлука са законском снагом (по формулацији „доносим одлуку о проглашењу закона“)⁵. На тај начин су не само створене паралегислативне основе за реформску надградњу мимо Устава и Дејтонског споразума у коме су разни представници међународне заједнице од посматрачке или инструктивне улоге постали управљачи читавог низа институција (Уставни суд, Централна банка, Комисија за људска права, Регулаторна агенција за комуникације, Тужилаштво БиХ итд) до развлашћења надлежности и гашења читавог спектра институција на ентитетском и кантоналном нивоу.

Критички осврт на учинке реформи безбедносног сектора

Као резултат реформи безбедносног сектора за мерило се формално узима број усвојених закона и уредби, број формираних институција те одржаних састанака и донетих закључака у оквиру процеса у коме предњаче активности ОХР, то јест Високог представника чиме се ствара привид о импресивним резултатима, мада је један део таквих реформи заправо остао слово на папиру, а други створио амбивалентне и неефикасне институције чија је димензија омогућавања веће безбедности на простору државне заједнице веома дискутабилна. Наиме, представници међународне заједнице су током имплементације мировног процеса разрадиле концепт целокупне безбедносне санације и реконструкције постконфликтних друштава у смислу примена евроатланских решења у подручју безбедности. Он подразумева усвајање НАТО стандарда пут прикључења Партнерству за мир уз помоћ бројних институција: НАТО, ЕУ, ОЕБС-а и међународних и регионалних невладиних организација и сличних агенција, а све у правцу унитаризације у којој или неће бити или бар неће бити значајне ентитетске и кантоналне институције.

Најдаље се отишло у реформи војске, где су укинуте ентитетске оружане снаге и формирана јединствена војска, тј. нове једнице (мешовите бригаде) по стандардима НАТО-а, усвојена нова формацијска структура од заједничког штаба до најнижих јединица и успостављена њихова команда и контрола на нивоу институција БиХ као и два ланца командовања (оперативни и административни) уз смањење броја и професионализацију активног и резервног

⁵ Према Додик Милорад, *Изворни принципи Дејтонског споразума и њихова ревизија*, НСПМ, Београд, 2011/1, стр. 139

састава. Спроведен је процес реформи обавештајних агенција стварањем јединствене обавештајне службе на нивоу БиХ под контролом посебног парламентарног тела, уз тежњу за гашењем ентитетских обавештајних структура. У трећем сегменту реформи безбедносних структура, оних који се тичу јавне безбедности, то јест институције полиције, извршени су неуспешни покушаји да се укину полицијски органи у ентитетима и кантонима ради њиховог претварања у јединствене полицијске структуре на нивоу БиХ. Поред тога су створене нове структуре, агенције и службе на нивоу БиХ, попут нпр. оне које се тичу граничне службе и сличног. Ови органи на нивоу БиХ, међутим, упркос интенцијама ка професионализацији и већој ефикасности за чије се остварење иницијално старао и ИПТФ И ЕУМП, болују од знатно већих бољки – од веће и приметније неефикасности и корумпираности у односу на ентитетске и кантоналне структуре.

И стварни и фиктивни резултати реформе безбедносног сектора на простору целе БиХ показују бројне недостатке пошто њихови кључни креатори странци *чија системска решења престављају неприлагођену, потпуну имитацију и примену решења из других земаља у којима су готово сви услови различити*. Зато су реформе спровођене инклузивно, суштински ванинституционално супротно или без подршке јавности (осим у оном делу који интересно одговара појединим националним аспирацијама), а често на потпуно супротан начин од уобичајеног; и то двојако. Са једне стране се, зарад зацртаног циља институционалног обједињавања а заправо унутаризације кроз поступно испражњење и гашење ентитетских и кантоналних институција, поступа супротно савременим тенденцијама у безбедносној сфери које иду често у правцу напуштања централизованог и круто хијерархизованог модела, а зарад веће еластичности која се постиже модалитетима деконцентрације и деволуције овлашћења. Са друге стране, приметно је, зарад постизања системског циља целокупних реформи, обртање шеме реформи безбедносног сектора супротно моделу који иде од визије преко циљева и структуре до расположивих снага узимајући у обзир као полазиште реалне односе и интересе. Пренебрегавајући постојеће односе и интересе, насупрот ресурсима а уз помоћ прибављених средстава, приступало се преобликовању постојећих структура без или са прикривеним циљевима и визијама који служе не овим структурама, већ онима који овај процес са стране воде. И што је кључно, оваква реформа и безбедносног сектора и целокупног институционалног поретка постконфликтног друштва усмерена је ка циљу који је крајње проблематичан – институционалној унитаризацији која омогућава мајоризацију што је и био основни разлог за претварање политичког сукоба са почетка деведесетих и ратне сукобе између три конститутивна народа. У том смислу, таква реформа безбедности реално нарушава равноправност и баланс снага и интереса, и доводи до парадоксалног исхода – повећања међусобног неповерења, подозрења и осећања несигурности и недостака безбедности. Подржавајући при томе поједностављени приступ који једну страну у некадашњем конфликту сматра за превасходну жртву а остале

за кривце, све уз пуну подршку процесима кровне унификације којим се потпомажу нереалне претензије што се могу остварити само на штету и рачун друге две конститутивне нације и институционалне облике њихове заштите, овакав концепт „редизајнирања“ безбедносне сфере је дубоко контрадикторан и опасан, само привремено одржив услед контроле међународног фактора и његовог доминантног присуства само утолико док је он јак и преовлађујући. Актуелна постизборна криза на нивоу БиХ и дубина постојећих политичких подела само потврђују неуспешност експеримента оваквог „редизајнирања“ и БиХ и сектора безбедности у њој.

Нове тенденције у међународним односима и будућност БиХ

Још значајније од учинака експеримента безбедносног и свеобухватног редизајнирања јесу нове тенденције у међународним односима, односно они процеси унутар и између великих сила чији су се међусобни интереси до сада мање-више сустицали у досадашњем третману БиХ као полигона за постконфликтни експеримент.⁶ Оно што задњих година прво пада у очи на простору Дејтонске БиХ је изразито слабење улоге УН која све више поприма само формалан карактер, док се све мере међународне заједнице спроводе под окриљем ЕУ, НАТО и Савета Европе. При томе је све доминантнија улога ЕУ са порукама о преласку БиХ из „дејтонске“ у „бриселску“ фазу. Но, ова чињеница не сме да завара јер се у овом случају није радило толико о политици целе ЕУ, чак ни толико о политици неких од њених чланова, већ о коришћењу процеса придруживања БиХ ЕУ као средства за остваривање, како смо већ напоменули, раније дефинисаног концепта „редизајнирања“ БиХ у евроатланским интеграцијама. Међутим, са избијањем светске кризе и поступним прерастањем савремених међународних односа у мултиполарне, управо у тој приоритетној улози ЕУ према будућности БиХ видљиве су две тенденције. Једна, која представља продужетак досадашњег „редизајнирања“ постдејтонске БиХ у складу са атлантистичким геостратешким плановима и која инсистира на задржавању ОХР и Високог представника на неодређено време под изговором да ће се само тако осигурати приближавање БиХ Европској Унији, иза чега стоје стратешке позиције Вашингтона. И друга, која сматра да ОХР више смета него доприноси напретци БиХ у евроинтеграцијама, и која инсистира на политици „двоструког колосека“ што више не стоји суштински на јединственим позицијама да је БиХ нефункционална држава која се мора централизовати кроз укидање ентитета и која више не улаже синхронизоване напоре са трансатланским савезницима у овом правцу, већ покушава да у међуентитетским и међунационалним односима изврши утицај на трансформацију дејтонске БиХ са другим модусима и ради другачијих интереса. У питању је средњевропска осовина држава ЕУ, што

⁶ Опширније код Стојановић Светозар, „Република Српска и савремени свет“, *Петнаест година Дејтонског споразума и будућност Републике Српске*, НСПМ, 2011/1, стр. 101-107

је посебно видљиво у чињеници појачаног ангажмана Немачке, са мандатом ЕУ, да се наметне као кључни фактор сређивања прилика у ЕУ по принципу међуетничког балансирања. „За почетак, у Берлину се воде разговори само о ревизији Вашингтонског споразума и зато само са бошњачким и хрватским лидерима. И као што је вицеканцелар Ханс Дитрих Геншер почетком 90-их Хрватима обезбиједио државу, тако ће им канцеларка Ангела Меркел сада (полу) омогућити ентитет.“⁷ У светлу стратешког енергетског и привредног приближавања Немачке и кроз њу, других чланица ЕУ, Руској федерацији која чврсто инститира на придржавању принципа Дејтонског међународног споразума, оваква европерспектива у сваком, па и безбедносном смислу, суштински је другачија од досадашње перспективе и њених учинака.

Крупна дешавања на међународној сцени указују на још значајније и незауостављиве промене су већ на виделу. Са једне стране, Турска дипломатија са мандатом САД безуспешно је покушала да се позиционира као битан фактор сређивања прилика у БиХ, покушавајући да на простору Западног Балкана пронађе за себе компензацију за (не)прикључење ЕУ. Њена политика није у складу са интересима кључних чланица ЕУ. Међутим, „турска спољна политика се показала недорасла сложеној мисији у Босни. Друго, Стејт департмент је исувише заокупљен глобалним проблемима на Далеком, а ево и Блиском истоку да би се концентрисао на БиХ. Треће, водеће европске земље не желе Турску не само у ЕУ него ни на Балкану. Четврто, својим изузетним опоравком у друштву уздрманих европских економија, Њемачка се све више намеће и као политички лидер ЕУ и преузима бригу о БиХ.“⁸ Паралелно се одвија процес поступне реисламизације секуларне кемалистичке Турске, која и поред стратешког партнерства са САД, све више почиње да заузима позиције самосталног регионалног играча, док Русија у привредном и енергетском и политичком смислу све више почиње да се, са својом традиционалном улогом, враћа на просторе Балкана. За то време, отпочети процеси на Блиском Истоку и северној Африци чине се незауостављиви и крупни, са тенденцијом да драстично измене улогу САД на овом подручју, док се економска криза појачава и продубљује, смањујући до недавно непорецив примат преостале суперсиле у светским размерама. Светска економска криза дубоко је погодила и ЕУ, која се унутар себе дели и диференцира по многим питањима на сличан начин као што се дели и према актуелној политици према БиХ: нпр „како ЕУ није јединствена у погледу статуса Хрвата у БиХ, а САД и Турска су склонији визији што више централизоване БиХ коју нуде бошњачки политичари, док Русија стоји на политичком бранику РС – тако ће БиХ и убудуће остати најзанимљивији кутак регионалног полигона за надметање великих сила.“⁹

⁷ Исто.

⁸ Дурмановић Слободан, „Бриселска“ БиХ – сизифовски посао ЕУ, 01.04.2011, НСПМ, www.nspm.rs

⁹ Исто.

Уочене нове тенденције у политикама великих сила упућују на поступно преобликовање односа унутар БиХ и целог Балканског полуострва услед међусобне промене односа снага, који се пресликавају и на односе између овдашњих политичких актера а који ће, поступно, постајати све видљивији у наредном периоду. Садашња безбедносна и укупна ситуација у БиХ до даљег ће остати слика „редизајнирања“ у некадашњим околностима, односима снага и интереса, дакле - упркос новим процесима, опстајаће и надаље институционални status quo, у коме ће свака од домаћих страна настојати да очува или чак појача постојеће позиције, то јест да ни по коју цену не дозволи да оне буду суштински угрожене. Обзиром на постојеће тенденције, све изгледа да ће још једно време и остати тако. А тек када постојећи процеси далеко одмакну у прерасподели односа снага, они ће се одразити и на укупну безбедност и на функционисање и постојање државне заједнице и потенцијално створити нове, избаланисаније облике који свакако неће ићи у досадашњем „изнуђеном“ правцу, већ насупрот њему.

Литература:

- Додик Милорад, *Изворни принципи Дејтонског споразума и њихова ревизија*, НСПМ, Београд, 2011/1
- Дурмановић Слободан, „Бриселска“ БиХ – сизифовски посао ЕУ, 01.04.2011, НСПМ,
- Кецмановић Ненад, *Демократија и протекторат у БиХ – десет година од Дејтона*, НСПМ, Београд, 2005
- Комарчевић Миодраг, Николиш Душан, *Редизајнирање комплекса безбедности у БиХ у светлу европских интеграција*, ИЕС; Београд, 2007
- Стојановић Светозар, „Република Српска и савремени свет“, *Петнаест година Дејтонског споразума и будућност Републике Српске*, НСПМ, 2011